

УДК 657

А.Л. ПАСТЕРНАК

Київський національний економічний університет

АНАЛІЗ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ

Ця стаття присвячена аналізу депозитів та пасивів банку. Приділяється увага основним напрямкам удосконалення депозитних ресурсів банку.

Ключові слова: показники, які дають можливість покращити результати конкурентної боротьби банку на депозитному ринку, ризик, кредитоспроможність, дефолт.

Структурні особливості ринку вкладів фізичних осіб значною мірою пов'язані зі ступенем довіри фомадян до конкретного обраного банку та банківської системи взагалі, а також із рівнем реальних доходів, інфляційними очікуваннями, встановленими процентними ставками закладами. У загальному обсязі банківських пасивів переважають строкові вклади фізичних осіб, а також залишки на поточних рахунках суб'єктів господарювання.

Об'єкти та методи дослідження

Об'єктом дослідження виступає аналіз депозитних операцій та інших пасивів банку, розробка пропозицій по удосконаленню депозитного обслуговування клієнтів банку.

Постановка завдання

Залучення вкладів є важливим елементом грошово-кредитного регулювання держави та основою стабільного розвитку банківської системи. Системний підхід поєднує програми поступового збільшення сум Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, удосконалення інструментів регулювання банківської діяльності, а також вжиття низки заходів банків щодо просування до споживача відповідних банківських продуктів.

Результати та їх обговорення

Банківська практика управління залученням вкладів полягає в адаптації до фактичних ринкових ставок шляхом розрахунку собівартості операцій та доходності процентних активів. На підставі цих показників кожним банком самостійно визначається вартість ресурсів, залежно від термінів залучення вкладів. Для розширення залучення вкладів банки використовують маркетингові методи просування відповідних продуктів, які дають змогу збільшувати клієнтську базу.

Основним показником, який узагальнює результати конкурентної боротьби, є частка банку та його головних конкурентів на депозитному ринку. Деякі банки займають сильну конкурентну позицію на ринку депозитних ресурсів завдяки лідерству за якістю послуг, унікальності та новизні способів їх надання вкладникам. Для того, щоб провести таку оцінку, пропоную систему визначення конкурентної позиції банку: 1) необхідно визначити основних його конкурентів; 2) встановити відповідні критерії та показники для оцінки депозитних операцій; 3) розробити напрямки розвитку депозитних операцій.

Перелік показників конкурентної позиції депозитної політики банку та їхній рейтинг кожен банк визначає самостійно, виходячи з того, наскільки значною є конкуренція. До найбільш важливих показників, за якими оцінюють конкурентну позицію депозитної політики банку такі:

– показники динаміки депозитних операцій банку характеризують підвищення або зниження депозитної активності банку, тоді як аналіз структури депозитних ресурсів дає інформацію про якість депозитного потенціалу банку;

- обсяги діяльності банку на ринку депозитних послуг є кількісними показниками, які свідчать про розміри клієнтської бази банку, зростання обсягу депозитних операцій;
- надійність та імідж банку як визначальний показник для потенційних вкладників;
- процентна політика є одним із найважливіших індикаторів оцінки конкурентної позиції депозитної політики банку, тому що процентні ставки за депозитами є вирішальним чинником при виборі клієнтом банку, у якому можна відкрити депозит;
- технологічне супроводження депозитних операцій банком визначає конкурентну позицію депозитної політики банку;
- сервісні умови є ще одним вагомим показником, який обов'язково слід враховувати при оцінці конкурентної позиції депозитної політики банку;
- рівень кваліфікації персоналу характеризує імідж керівництва банку, кваліфікацію співробітників, професіоналізм при здійсненні депозитних операцій та задоволенні потреб вкладників у відповідних послугах.

Кількісну та якісну оцінку показників, які найсуттєвіше впливають на конкурентну позицію депозитної політики банку та їх ранг рекомендується визначати методом експертних оцінок. Кожен показник оцінюють залежно від його значення в процесі формування та реалізації депозитної політики банку. Для оцінки та всебічного вивчення цих показників потрібно на професійній основі використовувати широкий спектр традиційних, економіко-математичних і евристичних прийомів і методів аналізу. Серед них можна виділити, передусім, SWOT - аналіз, що передбачає дослідження сильних і слабких сторін суб'єкта господарювання, можливостей і небезпек, характерних для конкретних умов діяльності в зафіксований період.

Суть цього методу полягає у вивченні таких напрямків: аналізу зовнішнього середовища щодо виявлення впливу можливостей та негативних факторів загроз та їх рейтинг за вагомістю фактора і впливом на конкретну банківську установу. Для цього використовуються індекси, які характеризують ступінь різниці того чи іншого показника банку від аналогічного показника конкурента. Значення індексів можуть бути меншими чи більшими від одиниці і розраховуються за формулою [4]:

$$S_i = C_i / C_{i(k)}, \quad (1)$$

де S_i – індекс i -го показника конкурентоспроможності; C_i – бальна оцінка i -го показника; $C_{i(k)}$ – бальна оцінка i -го показника конкурента.

Інтегральний показник конкурентної позиції депозитної політики банку доцільно визначати як суму розрахованих індексів банку за всіма показниками:

$$IS_i = \sum S_i, \quad (2)$$

де IS_i – інтегральний показник конкурентної позиції депозитної політики банку.

Чим більше значення цього показника, тим більш конкурентоспроможна депозитна політика банку, і навпаки, чим менше його значення, тим сильнішою є депозитна політика конкурента. Вибір та застосування інших методів і прийомів аналізу залежатиме від потреби більш детального вивчення ситуації з метою підготовки до процесу вироблення стратегії, визначення загальних напрямів, просування за якими забезпечить зміцнення позицій щодо формування та реалізації депозитної політики в банках.

Розвиток банківських технологій характеризується зростанням ролі банків в управлінні коштами клієнтів. За допомогою системи процентних ставок банки заохочують клієнтів до гнучких методів розміщення вільних коштів та отримання короткострокових кредитів. Так, при наданні кредитів овердрафт банком вивчаються особливості обороту за рахунком, встановлюються відповідні ліміти, тобто визначається рівень взаємодії у процедурі використання як коштів клієнта, так і коштів банку.

Діагностика пасивної частини балансу дозволяє виявити джерела коштів і природу фінансових зв'язків банку, оскільки пасивні операції значною мірою визначають умови, форми і напрямки використання банківських ресурсів. Основними завданнями аналізу пасивів є [5]: визначення розміру власних коштів та їх змін за період, що досліджується; визначення розміру залучених коштів, їх структури і змін за період, що досліджується; визначення частки власних і залучених коштів у загальній сумі балансу; аналіз дотримання нормативів достатності капіталу.

Вміння управляти ліквідністю полягає в досягненні та утриманні її на достатньому рівні, щоб мати змогу виконувати зобов'язання, але не настільки високому, щоб це негативно впливало на величину фінансового результату банку і зумовлене дотриманням наступних вимог [6]: 1) банк повинен аналізувати і управляти позицією коротко, та довготермінової ліквідності; 2) банк повинен досить вдало прогнозувати очікувані та потенційні надходження і витрати грошових коштів таким чином, щоб мати можливість визначити вплив цих витрат на позицію ліквідності в різних часових проміжках; 3) банк повинен проводити аналіз ринкових умов і аналіз впливу цих умов на позицію ліквідності; 4) встановлені банком ліміти та директиви повинні відповідати рівню ризику, з яким працює банк.

Важливим є метод конверсії фінансових ресурсів, який ґрунтується на твердженні, що кожен вид пасивів характеризується різними особливостями, врахування яких надає можливість вибору способу оцінки їх принципових характеристик – швидкості обороту та рівня стійкості. Депозити до запитання мають значну частку у резервах ліквідності, а всі інші депозити використовуються при здійсненні банками активних операцій. Основними критеріями прийняття рішень про використання кожного виду депозитів є їх ліквідність та рентабельність здійснюваної операції за рахунок відповідного джерела депозитів. Ці критерії значним чином впливають на структуру активів, оскільки часто зростають обсяги кредитів та інвестицій за рахунок участі депозитів до запитання, тобто відбувається трансформація депозитних ресурсів.

У випадку повільного відтоку коштів найбільш доцільним є швидка ідентифікація явища, що спричинило виникнення загрози ліквідності банку. Зменшення суми залучення коштів нижче рівня, що забезпечує безпеку платежів означає необхідність застосування аварійних заходів, які слід проводити до найближчого періоду, коли передбачаються значні грошові надходження.

Основним критерієм, що регулює необхідність та черговість використання вищевказаних заходів, є часовий горизонт, протягом якого можна знайти кошти для ліквідації цих негативних наслідків, у т.ч. й для здійснення виплат за депозитами. В жодному випадку банк не повинен брати на себе ризик обміну валют за депозитними операціями, так як доцільним є перенесення ризику курсової різниці на вкладників, що обов'язково слід фіксувати у депозитних договорах.

Депозитні угоди, які затверджуються відповідними органами управління банку, повинні відповідати депозитній політиці банку. Всі угоди повинні бути уніфікованими для їх використання у філіях та відділеннях банків. Банк може укладати депозитні угоди з незмінною процентною ставкою.

В такому випадку процентна ставка має відрізнятись від ставки за аналогічними договорами із змінною процентною ставкою на величину ризику процентної ставки, зваженої на термін дії договору. У випадку розірвання депозитної угоди на вимогу клієнта процент за депозитом повинен визначатися в положеннях, розроблених для кожного виду депозиту.

У сучасних умовах визначальними чинниками при встановленні плати за строковими депозитами є розмір депозиту і термін, на який вносяться грошові кошти. Чим більша сума і термін користування, тим вищою буде процентна ставка за депозитом.

Таким чином, сутність депозитних операцій є досить простою, але в умовах конкурентної боротьби на ринку фінансових ресурсів необхідно постійно піклуватися як про кількісне, так і якісне покращення структури депозитів. Тому в процесі вдосконалення депозитної політики необхідно розробляти і впроваджувати нові депозитні послуги, оперативно вирівнювати підходи до ціноутворення за депозитами, постійно формувати позитивний імідж банку.

З метою коригування диспропорції між процентними ставками за короткостроковими та довгостроковими депозитами та підвищення зацікавленості населення щодо вкладення коштів на більш довгі терміни банку слід більш чутливо підходити до встановлення процентних ставок за депозитами фізичних та юридичних осіб. Процентні ставки за довгостроковими депозитами повинні забезпечувати більший дохід вкладникам, ніж за короткостроковими. Банку слід підвищити гарантії доходності за довгостроковими вкладками у випадку їх вимушеного вилучення вкладником. В сучасних умовах доцільно встановлювати прогресивну шкалу виплати доходу в залежності від фактичного терміну зберігання депозиту в банку.

Процентна політика банку по терміновим депозитам фізичних осіб спрямована на пропозицію процентних ставок, що враховують ринкові умови, резервні вимоги банку, що забезпечить вкладникам приріст і нагромадження вкладених засобів. У числі пріоритетів процентної політики є збільшення частки довгострокових депозитів. Прагнення запозичити кошти населення в господарський обіг приводить до необхідності підвищення привабливості і стимулювання росту не тільки гривневих, але і валютних внесків. Реалізація такої процентної політики дозволить банку істотно скоротити процентний і валютний ризики.

У світовій банківській практиці існують різноманітні системи доведення депозитних послуг до споживачів, але вони всі спрямовані на досягнення однієї мети збільшення обсягу реалізації банківських депозитних продуктів, а суть методів досягнення даної цілі зводиться до забезпечення простоти і зручності доступу клієнтів до депозитних послуг банків. При розробленні таких систем банки враховують такі аспекти: наскільки адекватно такі системи відповідають класу споживачів, на який орієнтується банк; чи досить високий рівень обслуговування клієнтів; наскільки ґрунтовно вибрано час і місце надання банківських послуг. Наведені аспекти потрібно враховувати банкам, так як банки із вищим рівнем орієнтованості на клієнта досягають кращих фінансових результатів.

Висновки

Запропонована методика має важливе значення, оскільки дає змогу оцінити перспективи розвитку депозитної діяльності банку та розробки ним політики діяльності банків на ринку депозитних операцій і може бути використана вітчизняними банками для оцінки та порівняння конкурентної позиції власної депозитної політики.

Необхідно обґрунтувати напрямки удосконалювання структури депозитів та інших пасивів, тому що, ресурси юридичних осіб менш чутливі до рівня процентних ставок. Для корпоративних клієнтів важливе значення має можливість отримання у банку повного спектра якісних фінансових послуг, оптимізація системи розрахунків, забезпечення зручного та ефективного режиму обслуговування. Водночас банк має змогу пропонувати клієнту гнучкіші форми використання тимчасово вільних коштів. Як правило, термін утримання на рахунках клієнтів значних за обсягами поточних залишків погоджується з банком. Доволі часто в межах залишку за рахунком визначається сума, використання якої може бути оформлено строковим договором.

Політикою банку в області залучення коштів запропоновано збереження домінуючого положення на ринку внесків фізичних осіб. Це можна зробити за рахунок розробки якісного підходу по удосконаленню депозитної діяльності із заощадженнями населення, яка є основою ресурсної бази банків.

Список використаної літератури

1. Банківська енциклопедія/ Під ред. д.е.н., проф. А.М.Морозова – К.: Ельтон, 1999. – 328 с.
2. Васильченко З.М. Комерційні банки: реструктуризація та реорганізація: Монографія, – К.: Кондор, 2004. – 528 с.
3. Закон України «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб» від 20 вересня 2001 року № 2740-ІІІ.
4. Энциклопедия финансового риск-менеджмента/Под ред. А.А.Лобанова и А.В.Чугунова – 2-е изд. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. – 878 с.
5. Кочетков В.Н. Анализ банковской деятельности: теоретико-прикладной аспект. - К.: МАУП, 1999. – 192 с.
6. Шелудько Н. Система страхования депозитов, история та розвиток у США//Фондовый рынок. – 2003. – №5 февраля). – С.15–16.

Стаття надійшла до редакції 24.05.2012

Анализ депозитных операций банка

Пастернак А.Л.

Киевский национальный экономический университет

Эта статья посвящена анализу депозитов и пассивов банка. Приделяется внимание основным направлениям совершенствования депозитных ресурсов банка.

Ключевые слова: показатели, позволяющие улучшить результаты конкурентной борьбы банка на депозитном рынке, риск, кредитоспособность, дефолт.

Analysis of bank deposit operations

A. Pasternak

Kyiv National Economic University

This paper analyzes the deposits and liabilities. Prydelyayetsya attention, directions and deposit bank resources.

Keywords: indicators that allow to improve the results of competition on bank deposit market, risk, credit, default.